

κρόν συναθροίζοντας τὴν κόνιν, εἰσερχομένους δὲ κατόπιν ἐντὸς πλοίου καὶ διασκορπίζοντας αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν, τοὺς Σινδοὺς, ἀναφερομένους παρὰ Ν. Δαμασκηνῶ, οἵτινες ἐκάλυπτον τοὺς τάφους τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν μὲ ἰχθύας, ἀλλὰ τόσους, ὅσους πολεμίους εἶχον φονεύσει, ὥστε πιστεύομεν ὅτι πολλάκις τινὲς τῶν τάφων θὰ ἦσαν ἐξ ὀλοκλήρου κεκαλυμμένοι ὑπὸ ἰχθύων!

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν οἱ μὲν Μαλγάσιοι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν κρεμῶσιν ἀπὸ τῶν δένδρων, οἱ δὲ ἄγριοι τοῦ Μεξικοῦ θέτουσιν αὐτοὺς ἐπὶ ὑψηλῶν δένδρων ὀρθίους.

Ἀλλ' ἐάν δια τὰ ἀνωτέρω ἴσως γελᾷ ὁ ἀναγνώστης, δια τὰ ἐπόμενα ὁμῶς θέλει φρικιάσει ἀναγινώσκων ὅτι οἱ μὲν Σκῦθαι, ἔτρωγον τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. οἱ δὲ Παδαῖγοι, Ἰνδικὸς λαὸς, ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἀρχηγοῦ τινος, ἐφόνευσον πάντας τοὺς ἀσθενεῖς τῶν.

Τί δὲ νὰ εἶπῃ τις περὶ τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες ὡς καὶ οἱ ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου Κρηστοναῖοι Σκῦθαι, ἅμα ἀποθάνει βασιλεὺς τις ἢ ἄλλος ἐπίσημος, καίουσιν μετὰ τοῦ σώματός του, τοὺς ἵππους του, τοὺς κύνας καὶ τὴν ἀγαπητοτέραν τῶν συζύγων του; Τὸ θαυμαστὸν δ' εἶναι ὅτι μετὰ τῶν γυναικῶν τούτων ἐγείρεται ἄμιλλα τίς νὰ ἀπολαύσῃ τῆς τιμῆς ταύτης. Περὶ τῆς φρικώδους μάλιστα ταύτης συνηθείας οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, καθότι ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις προσπαθεῖ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτήν.

Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἀπομνημονεύματα Ἀγγλου ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἀναφέροντος ὅτι, ἂν καὶ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις προσπαθῇ δι' ὅλων τῶν μέσων, ἵνα καταργήσῃ τὸ σκληρὸν τοῦτο ἔθιμον, ἐν τούτοις κάποτε συμβαίνει πυρπόλησις χήρας τινος, ἀλλὰ κρυφίως· πρέσβη ποτὲ οὗτος εἰς τινα τοιαύτην τελετὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἰνδίας, ὅτε ἡ μέλλουσα νὰ καῇ, ἀναγνωρίσασα αὐτὸν ὡς Ἀγγλον, πλησιάζει καὶ τῷ λέγει μετὰ φωνῆς σταθερᾶς: «Χαίρω ὅτι εἴσθε ἐνταῦθα ἵνα ἴδῃτε τὸ συμβησόμενον. Σᾶς παρακαλῶ δὲ ἵνα εἴπητε τῷ κυρίῳ γενικῷ διοικητῇ τῶν Ἰνδιῶν ἂν ὠδηγήθῃ ἐπὶ τῆς πυρᾶς διὰ τῆς βίας» καὶ χαιρετίσασα τοὺς περιστῶτας ἀνέβη ἀταράχως ἐπὶ τῆς πυρᾶς.

Ἐκτὸς τῆς σκληρᾶς ταύτης συνηθείας ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ ἄλλη τις ἐπίσης σκληρὰ διατηρουμένη ἴσως καὶ αὕτη εἰς τὰ ὀρεινότερα μέρη. Νὰ φονεύωσι δηλαδὴ μετὰ πολλῶν βασιάνων τὰ τέκνα τὸν ὑπὸ τοῦ γήρατος καταπε-

πονημένον πατέρα τῶν ὡς ἄχρηστον, ἔνεκα δὲ τούτου πάμπολλοι γέροντες προετίμων νὰ πηγαινῶσιν εἰς ἀπομεμακρυσμένον καὶ μονῆρες μέρος καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένωσιν ἐν ἡσυχίᾳ τὸν θάνατον, ἄλλοι δὲ κλειόμενοι ἐντὸς τῶν τάφων ἀπέθνησκον ὑπὸ ἀσιτίας. Ἀλλὰ μήπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Σύρου, ὡς ἀναφέρει παράδοσις τις, τοὺς γέροντας δὲν ἐκρήμνιζον ἐκ τινος ὁρους πιθανῶς τοῦ ὀνομαζομένου Γεροῦσι ἢ κάλιον Γιουροῦσι; (1)

Παρόμοιόν τι συνέβαινε παρὰ τοῖς Ἑρούλοις κατοίκους χώρας τινος παρὰ τὸν Δούναβιν. Οὗτοι ἐθεώρουν ἄτιμον καὶ ἄδοξον ὥστε οἱ γέροντες καὶ οἱ χρονίαν τινα νόσον παθόντες νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τοῖς ζῶσιν· ἦσαν δὲ καὶ ὑποχρεωμένοι οὗτοι νὰ ζητῶσι τὸν θάνατον παρὰ τῶν συγγενῶν τῶν, τὸν ὁποῖον οὗτοι μετ' εὐχαριστήσεως τοῖς προσέφερον.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἀνωτέρω σκληρῶν καὶ βδελυρῶν ἐθίμων ἐξηλείφθησαν, καὶ ἂν που ἴχνος τι αὐτῶν ὑπάρχῃ, ὁ χριστιανισμὸς μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἐλπίζομεν ὅτι θέλει ἐξαλείψῃ καὶ τοῦτο.

Ἐν Ἑρμουπόλει, τῇ 25 Φεβρουαρίου 1872.
Ν. . . .

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΤΡΩΑΔΙ.

Ἐπὶ τοῦ ὕρου Ἰσαράικ.

Ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀπὸ 12]24 Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους ἐκθεσίν μου, ἔχω νῦν τὴν τιμὴν νὰ εἰδοποιήσω τοὺς φιλομούσους ὅτι ἐπανελάβον τὰς ἀνασκαφὰς τὴν 20]1 μεσοῦντος μεθ' 100 ἐργατῶν Ἑλλήνων ἐκ τῶν γειτνιαζόντων χωρίων Ρενκί, Καλιφάτλι καὶ Ἰενίτσαρι.

Κατὰ δὲ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησίν μου ὁ κ. Λάθαμ, διευθυντὴς τοῦ ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας σιδηροῦ δρόμου, τοῦ χορηγοῦντος χάρις τῇ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ διευθύνσει 30 % ἐτήσιον μέρος τοῖς μετόχοις, εὐπρεστήθη νὰ μοὶ παραδώσῃ ὡς ὑποεπιστάτας δύο ἐπιτηδαιοτάτους

(1) Ἄν τὰ ταιούτων ἐξηκολούθει γενόμενοι μέχρι τοῦδε εἰμεθα βέβαιον ὅτι πολλοί, ἅς μὴ λέγομεν ὀνόματα, θὰ εἶχον πρὸ ἐτῶν κρημνισθῇ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὕρου, ἐν ᾧ ἤδη δύναται τις νὰ τοὺς ἴδῃ ἐν τῇ πλατείᾳ καθ' ἑκάστην ἐπέραν περιπατούντας ὡς ὑποψήφιους γ α μ β ρ ε ῦ ς.

αὐτοῦ ἐργάτας τὸν Θεόδωρον Μακρὴν ἐκ Μιτυλήνης καὶ τὸν Σπυρίδωνα Δημητρίου ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς ἐκάτερον τῶν ὁποίων πληρόνω μηνιαίως 150 φράγκα, ἐνῶ τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἄλλων ἐργατῶν εἶναι μόνον 9 γρόσια, ἥτοι 1 φράγκον καὶ 80 λεπτά· εἰς δὲ τὸν Νικόλαον Ζαφύρον ἐκ Ῥινκοῦ πληρόνω ὡς πρότερον 30 γρόσια ἥτοι 6 φράγκα καθ' ἡμέραν, διότι μοι εἶναι λίαν ὠφέλιμος, καθὼ εἰδήμων τῶν τοποθεσιῶν (κατατοπίων, *dela localite*) καὶ ὑπηρετῶν μοι ὡς ταμίης, μάγειρος καὶ τοῦ οἴκου διευθυντής. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ κ. Πιάτ, ὅστις θέλει ποιήσει τὸν ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Λαμίαν σιδηρόδρομον, εὐκρεστήθη νὰ μοι παραχωρήσῃ δι' ἓνα μῆνα τὸν μηχανικὸν τοῦ A. Laurent, πρὸς ὃν πληρόνω διὰ τοῦτο 500 φράγκα καὶ τὰ ἐξόδα τοῦ ταξιδίου· μοι παρέχει ὅμως καὶ ἄλλας σπουδαίας δαπάνας. Ὡστε τὸ ὅλον τῶν ἐνταῦθα ἐξόδων μου οὐκ ἔλασσον ἀποβαίνει τῶν 300 φράγκων καθ' ἡμέραν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐργάζομαι ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς φιλτάτης μου Ἑλλάδος, οὐδόλως περὶ ἐξόδων φροντίζω, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον γινώσκω ὅτι ἅπας ὁ παπολιτισμένος κόσμος μετ' ἐνθουσιασμοῦ μὲ χειροκροτεῖ ὡς πρὸς τοὺς κόπους οὓς καταβάλλω πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθοῦς Περγᾶμου τοῦ Πριάμου.

Ἀλλ' ἵνα ἐν πάσῃ περιπτώσει λύσω κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ τῆς Τρωάδος ζήτημα ὀριστικῶς, σκάπτω εἰς κάθετον βάθος 16 ἀκριβῶς μέτρων ἢ 53 ποδῶν ἐν τῇ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ ὄρους κρημνώδεϊ κατωφερείᾳ γιγαντιαίαν «plateforme» 70 μέτρων ἢ 240 ποδῶν τὸ πλάτος, ἣτις μέλλει νὰ διαπεράσῃ ὅλον τὸ ὄρος· αὕτη περιλαμβάνει καὶ τὴν περυσινήν διώρυγάν μου. Κατὰ δὲ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ κ. Laurent, μέλλω ν' ἀποσκάψω τοῦλάχιστον 100,000 κυβικῶν μέτρων χώμα· τὸ ἀποσκαφθησόμενον ἡμῶς ποσὸν θὰ ἦναι ἔλασσον, ἐὰν εὕρω τὸ παρθενικὸν ἔδαφος εἰς βάθος μικρότερον τῶν δέκα ἐξ μέτρων, ἐνῶ θέλει ἀποβῇ πολλῶν μείζον, ἐὰν ἀναγκασθῶ νὰ σκάψω ἐτι βαθύτερον. Ἀλλ' ἐξ ἅπαντος θέον νὰ φθάσω ὅσον τάχιστα εἰς τὴν παρθενικὴν γῆν, ἵνα δυνηθῶ νὰ ποιήσω ἀκριβεῖς ἐρεῦνας. Ἐπαναλαμβάνω δὲ ὅτι τὸ ὄρος ἔχει ὀλίγον τι πλεον τῶν 30 μέτρων, ἢ 100 ποδῶν τὸ ὕψος, καὶ ἡ κρημνώδης βόρειος αὐτοῦ πλευρὰ ἀναβαίνει ὑπὸ γωνίαν 40 βαθμῶν. Ὅπως εὐκολύνω τὰς ἐργασίας, ἀποσκάψω τὸ βόρειον κατωφερὲς ἀνωθεν τῆς γραμμῆς τῆς «plate-forme» τοιοῦτοτρόπως, ὥστε καταβαίνει 2 1/2 μέτρα ὑπὸ γωνίαν 90

βαθμῶν, εἴτα δὲ ὑπὸ γωνίαν 50 βαθμῶν, καὶ ἀνασκάπτω ἀδιαλείπτως τὸν κολοσσαῖον τῶν τοῦ τοίχου οὕτως, ὥστε αἱ γωνίαι αὗται ἐπιτηροῦνται πάντοτε ἀκριβεστάτα ἐργαζόμενος τοῦλάχιστον τρεῖς ταχύτερον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὅτε ἔνεκα τοῦ ἀσημάντου πλάτους τῆς διώρυγος ἠναγκάσθην ν' ἀνασκάψω αὐτὴν διὰ μιᾶς ὀριζοντίως καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἐπὶ τῆς τοῦ ὄρους κορυφῆς. Ἀλλὰ μὲ ὅλην τὴν προσοχήν μου δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ προσφυλάσω οὔτε τοὺς ἐργάτας μου οὔτε ἑμαυτὸν κατὰ τῶν ἀδιαλείπτως ἀπὸ τοῦ κρημνώδους τοίχου καταπιπτόντων λίθων, καὶ οὐδεὶς ἡμῶν ἐστὶν ἄτρωτος τοὺς πόδας.

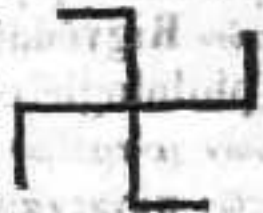
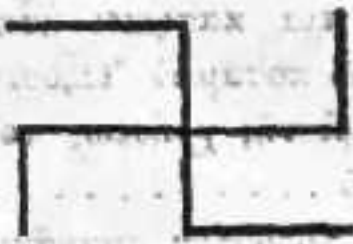
Καὶ κατὰ μὲν τὰς πρώτας τρεῖς ἡμέρας τῶν ἀνασκαφῶν ἐπὶ τοῦ κατωφεροῦς εὔρομεν ὑπερβολικὸν πλῆθος δηλητηριωδῶν ὄψεων, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἰδίως πολλοὺς ἐκείνων τῶν μικρῶν καστανοειδῶν ὄψεων, οὓς καλοῦσιν ἐνταῦθα «ἀντήλια» καὶ τοῦτο διότι ὁ ἀτυχὴς ὅστις δηγθῇ ὑπ' αὐτῶν, ἂν καὶ μὴ παχυτέρων μολυβδοκονδύλου, πάντοτε ἀποθνήσκει πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Καὶ τῷ ὄντι φρονῶ ὅτι ἄνευ τῶν χιλιάδων πελαργῶν οἵτινες κατατρώγουσι τοὺς ὄφεις, τὸ τῆς Τρωάδος πεδῖον θὰ ἦτο ἀκατοίκητον ἔνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ πλῆθους τῶν ἐρπετῶν τούτων. Ἀλλ' εἶμαι ὑπόχρεως πρὸς τοὺς ἐν Λονδίνῳ σεβαστοὺς φίλους μου κ. J. H. Schroder et Co διὰ τὰς καλλίστας ἀγγλικὰς σκαπάνας, δικέλλας καὶ διὰ τὰ κάλλιστα πτύα (φυάρια) ἅτινα μοι ἐπρομήθευσαν, καθὼς καὶ δι' 60 ἐξαιρέτους ἀγγλικὰς χειραμάξας διὰ τὴν μετκόμισιν τοῦ χώματος.

Ἀνχμφιδόλως δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν οἰκοδομῶν τῶν ποτὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους εὐρισκομένων, ἅπαν τὸ βόρειον κατωφερὲς ἦτο μετὰ τείχους κεκαλυμμένον, καθόσον εὐρίσκω τὰ ἐρείπια αὐτοῦ εἰς διάφορα μέρη· χρονολογεῖται δ' αὐτὸ ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, διότι αἱ κατεργασμέναι πέτραι (pierres de taille) εἰσὶ συνδεδεμέναι μετ' ἀσδέστου ἢ ἀμμοκονίας· τὰ ἐρείπια ταῦτα ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπ' ὀλιγίστης φυσικῆς γῆς, ἥς τὸ πάχος ὑπερβαίνει δύο μέτρα εἰς τὴν τῆς «plate forme», ἀνατολικὴν ἄκραν. Ὅπισθεν δὲ αὐτῆς καὶ ὀπισθεν τῶν τοῦ τείχους ἐρειπίων τὸ χώμα εἶναι σκληρὸν ὡς πέτρα, συνίσταται δὲ ἐξ ἐρειπίων καὶ χώματος ἐρριμμένων πρὸ χιλιάδων ἐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ ὄρους κορυφῆς εἰς τ.

κατωφερές, διότι εὑρίσκω ἐν αὐτοῖς μόνον προϊστορικά ἀντικείμενα, ὡς π. χ. ἀξίνας ἀπὸ διορίου (σκληρὰ μέλαινα πέτρα), σφενδόνας ἀπὸ μηχανητικοῦ σιδηρολίθου, μαχαίρας ἐξ ἡφαιστείου ὑέλου (*verge volcanique*), ἀναριθμήτους χειρομύλους ἐξ ἡφαιστείου ὕλης (λάβης), μικροτάτας μαρμαρίνας πλάκας ἐν σχήματι ριᾶλης, πέλινα ζυγία ἐν εἴδει πυραμύδας, στρογγύλα λίθινα ζυγία, ἐτι δὲ πλείστα ἐκείνων τῶν πηλίνων ἢ λιθίνων βεμβήκων ἐν μορφῇ ἡφαιστείου ἢ *cairon s'élite*, περὶ ὧν πολλὰ ἤδη ἐν ταῖς τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐκθέσεσιν εἶρηται. Δύο τῶν τοιούτων μετὰ ποικιλμάτων παριστάνοντων τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὰς *terra-mares* πλησίον τῶν πόλεων *Castione* καὶ *Campeggine* ἐν Ἰταλίᾳ καὶ νῦν εὑρίσκονται ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς πόλεως Πάρμης. Ἀλλὰ πολλὰ τῶν τρωϊκῶν βεμβήκων, ἰδίως δὲ τῶν ἐν μορφῇ ἡφαιστείων, ἔχουσιν εἰς τὸ κάτω αὐτῶν μέρος σημεῖα σταυροῦ διαφόρου εἶδους, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ σημεῖον τόδε

ἔναι δ' αὐτῶν ἐκτὸς τούτου ἔχουσιν εἰσέτι καὶ τόδε τὸ σημεῖον ἐπὶ δὲ ἄλλων παρατηρῶ ἐξ τούτων τῶν τελευταίων σημείων κύκλῳ τοῦ κάτω ἴσου μέρους τῶν ἐν μορφῇ ἡφαιστείων ὀρέων βεμβήκων. Ἐν ταῖς προγενεστέραις ἐκθέσεσι δὲν ἐπαιούμην μνησθῆναι τῶν σημείων τούτων, καθόσον ἡ σημασία αὐτῶν μοι ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος. Τὸ σημεῖον ὅμως τοῦτο εὑρήται καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ ἐκθέσει μου ἀπὸ 6[18 Νοεμβρίου 1871. Ἀναγνὰς δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον οὐκ εὐάρεστα συγγράμματα ἐνδόξων ἐπιστημόνων περὶ Ἰνδικῆς ἀρχαιολογίας, ἰδίως δὲ τοῦ *Emile Burnouf La Science des Religions* καὶ *Essai sur le Veda*, τοῦ *Adalbert Kuhn die Herkunft Feuers*, τοῦ *Max Müller essays*, καὶ μερικὰ συγγράμματα τοῦ *Eugene Burnouf*, πέπεισμαι ὅτι τὰ σημεῖα ταῦτα τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῶν προϊστορικῶν τρωϊκῶν σκευῶν εἰσὶ σπουδαιότατα

διὰ τὴν ἐπιστήμην· διὸ κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ὁμιλήσω πλεονέκτερον περὶ αὐτῶν τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον εἰμὶ νῦν εἰς κατάστασιν ν' ἀποδείξω ὅτι τὸ σημεῖον

καὶ τό ἦσαν πρὸ χιλιῶν ἤδη ἐτῶν π. Χ. τὰ σπουδαιότατα καὶ σημαντότατα θρησκευτικὰ σύμβολα τῶν Ἀριανῶν φυλῶν ἐν Βακτρῇ ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ ποταμοῦ Ὀξου, καθ' ἣν ἐποχὴν καὶ Ἕλληνες καὶ Πελασγοὶ καὶ Ἀρμένιοι καὶ Ἰνδοὶ καὶ Γερμανοὶ καὶ Κελτοὶ καὶ Ἰράνιοι κατέστησαν ἤδη ἐν μόνον ἔθνος καὶ ἐλάλουν μίαν μόνον γλῶσσαν, ἐξ ἧς κατέγονται ἅπασαι αἱ Ἰνδογερμανικαί. Τὸ σημεῖον εὑρήται ἐν τῷ τοῦ *E. Burnouf* πανσχετικῇ λαζικῷ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ασουάστεικα* καὶ μετὰ τῆς σημασίας αὐτοῦ ὡς σύμβολον καλῶν εὐχῶν. Κατὰ πρώτην ὅλῃν ἀναγνωρίζω τὸ σημεῖον τοῦτο ἐφ' ἐνός τῶν τρωϊκῶν τεμνυλίων χότρης, τῶν ἀνεκαλυφθέντων εἰς τὴν *Bischofsusel* τοῦ *Koenigswalde* ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ Ὀδερ ἐν Πρωσσίᾳ, τὰ ὅποια προῦκάλεσαν πολλὰς ἐπιστημονικὰς συζητήσεις, ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς ἀνεγνώρισεν ἐπ' αὐτῶν τὸ σπουδαιότατον θρησκευτικὸν σύμβολον τῶν ἡμετέρων πρώτων προπατόρων. Μακρὰν σειρὰν βλέπω ἐπὶ τῆς περιήμου καθέδρας τοῦ ἀγίου Ἀμβρόσιου ἐν Μεδιολάνῳ, χιλιᾶς δὲ εἶδον τὸ σημεῖον τοῦτο ἐν ταῖς ὑπογείοις στοαῖς (*catacombes*) ἐν Ῥώμῃ· βλέπω αὐτὸ εἰς τρεῖς σειράς καὶ οὕτω 60κι ἐπὶ ἐνός παναρχαίου Κελτικοῦ ἀγγείου (1) ἀνεκαλυφθέντος ἐν *Stropham* τῆς Ἀγγλίας, ὅπερ νῦν παρατίθεται ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσεῖῳ. Τὸ βλέπω ἐπίσης ἐπὶ δύο παναρχαίων Ἑλληνικῶν ἀγγείων τῆς τοῦ κυρίου καθηγητοῦ Ρουσοπούλου συλλογῆς ἐν Ἀθήναις, ὅπερ εἰσὶν ἀρχαιότερα τοῦ Ὀμήρου. Βλέπω ἐν τοῖς Ἰνδικοῖς ἡρωϊκοῖς ποιήμασι *Ramayana* ὅτι τὸ σύμβολον τοῦτο ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν πρῶτων ἀπάντων τῶν τοῦ βασιλέως Ῥάμα πλοίων, ἐφ' ὧν μετὰ τοῦ στρατοῦ

(1) *Zeitschrift für Ethnologie* Organ der Berliner

αὐτοῦ διέβη τὸν ποταμὸν Γάγγην, ὅτε κατέκτησε τὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν νῆσον Σεῖλον. Οἱ δ' ἐπιστήμονες τῆς σανσκριτικῆς γλώσσης ἀναθέτουσι τὴν χρονολογίαν τῆς **Ramayana** 800 τὸ ὀλιγώτερον ἔτη πρὸ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως **Ράμα** 1300 ἢ 1400 ἔτι πρὸ Χριστοῦ, καθόσον πάντα τὰ ἐμπορεύματα τὰ ἐν τῇ Ἱερᾷ Γραφῇ μνημονευόμενα ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν βασιλέων, ὡς μετακομιζόμενα κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Σαλαμῶνος ὑπὸ φοινικικῶν πλοίων ἀπὸ τῆς χώρας Ὀφουρ, τῆς σήμερον **Abhira**, εἰς τὴν κάτω Ἰνδίαν, ὡς π. χ. ἐλέφαντες, ταοὶ, πίθηκοι, ἀρώματα κτλ. ἔχουσι καθαρὰς σανσκριτικὰς ὀνομασίας· δυνάμεθα ὅμως νὰ συμπεράνωμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἐχρησάσθησαν τοῦλάχιστον 3 ἢ 4 αἰῶνες ἵνα εἰσαχθῇ εἰς τὸ μέγιστον κράτος τῶν Ἰνδιῶν ἡ τῶν κατακτητῶν γλῶσσα, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν ἠδύναντο οὗτοι νὰ ἦναι πολυάριθμοι, διότι οἱ ἀρχαιότατοι ὕμνοι τῶν **Rigvédas**, οἱ ποιηθέντες ἤδη ἐν Ἑπταποταμίᾳ πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως **Ράμα**, συχνάκις μετὰ μεγάλης λύπης ἀναφέρουσιν ὅτι τὸ ἔθνος τῶν Ἀριανῶν εἶναι τόσο μικρόν.

Ὁ κύριος **E. Burnouf** ἐν τῷ νέῳ καὶ ἐξαίρετῳ αὐτοῦ συγγράμματι **«La Science des Religions»** ἀποδεικνύει ὅτι τὸ σημεῖον

κατάγεται ἐκ τῶν δύο ξύλων, τῶν τεθέντων σταυροειδῶς ἐνώπιον τοῦ βωμοῦ, ὧν αἱ ἄκραι ἐκάμφθησαν εἰς ὀρθὴν γωνίαν καὶ ἐστηρίχθησαν ὑπὸ 4 ῥάβδων

ἵνα μὴ κινηθῇ ὁ σταυρός. Ἐν δὲ τῷ χώρῳ ἐνθα συνδέονται τὰ δύο ξύλα ὑπῆρχε μικρὸν κοίλωμα, ἐν ᾧ ἐνεπήγνυτο τρίτον ξύλον ἐν εἵδει λόγχης καλούμενον **πράμανθα**· κατὰ τὴν ὥραν δὲ τῶν θυσιῶν περιέστρεφον τὸν **πράμανθα** μεγάλη βία διὰ σχοινίου ἐκ καννάβεως καὶ τριχῶν βοῶς, μεχρικοῦ διὰ τῆς προστρέψεως ἠνάπτετο τὸ πῦρ. Ἀπὸ δὲ τῆς λέξεως ταύτης **πράμανθα** ἐπλάσαν οἱ Ἕλληνες ὕστερον τὸν Προμηθεῆα, τὸν κλέψαντα τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μετενεγκόντα αὐτὸ, ὅπως ἐμπνεύσῃ τὸν σπινθῆρα τῆς ψυχῆς τοῖς ἀνθρώποις, τοῖς ἀπὸ πηλοῦ μορ-

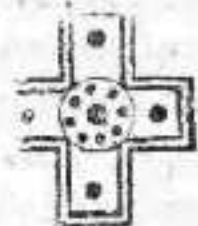
φωθεῖσιν. Διαπλασθέντος δὲ ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ ἁγίου πυρός, ὅπερ ὡς μέγιστον θεὸν οἱ ἡμέτεροι προπάτορες ἐσέ-

βοντο καὶ τὸ ὅποιον ἐκάλουν **ἄग्νι**, ἔφερον αὐτὸ εἰς τὸν βωμὸν, ἐνθα ὁ ἱερεὺς ἔχειν ἐπ' αὐτὸ τὴν πνευματώδη **«Soma»**, ἣτις κατεσκευάζετο ἀπὸ τοῦ θάμνου **«Ashlepiā religiosa»** καὶ ἔχρειν αὐτὸ διὰ τοῦ ἱεροῦ λίπους (βουτύρου). Διὰ δὲ τῶν εὐφλέκτων τούτων ὑλῶν τὸ πῦρ ἤξανε μεθ' ὑπερβολῆς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἡ δὲ φλόξ ἀνυψοῦτο μεγαλοπρεπῶς καὶ ὁ μέγας θεὸς **ἄग्νι** ἀπεκάλυπτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ κεκρυμμένα μυστήρια· οἱ δὲ παναρχαιοτάτοι ἤδη ὕμνοι τῶν **Rigvédas**, οἱ ποιηθέντες 1600 ἢ 1700 τοῦλάχιστον ἔτη πρὸ Χριστοῦ δοξάζουσι τὴν τοῦ θεοῦ τούτου γέννησιν· ἀλλ' οἱ τῶν ὕμνων τούτων ποιηταὶ μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ τοῦ **ἄग्νι** θρησκεία ὑπῆρχε πρὸ κῦτῶν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων, ὅτι δὲ θεμελιωτὴς αὐτῆς ἦν ὁ **Ribhou**, ὁ ὕστερον γενόμενος ὁ Ὀρφεὺς τῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ θρησκεία ἄρα τοῦ ἐκ τοῦ

γεννηθέντος θεοῦ **ἄग्νι** ὑπῆρχεν ἤδη πολὺ πρὸ τῆς μεταναστεύσεως τῶν Ἀριανῶν φυλῶν καὶ ὅτε εἰσέτι ἡ Ἀριανὴ οἰκογένεια κατῴκει ἤδη ἠνωμένη ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ ποταμοῦ Ὠξοῦ. Εἰς δὲ τὴν ἐρώτησίν μου περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἄλλου σταυροῦ

δὴν τοσούτον συχνάκις εὐρίσκω ἐπὶ τῶν τρωϊκῶν βεμβήκων, ὁ κύριος **E. Burnouf** ἀπεκρίθη, ὅτι αὐτὸς σα-

φέστατα γινώσκει ἐκ τῶν παλαιῶν σχολίων τῶν **Rigvédas**, ἐκ τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας (**philologie comparée**) καὶ ἐκ τῶν εἰκονισμῶν μνημείων (**monuments figurés**) ὅτι ἀπὸ τῶν παναρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἦτο ἐν χρήσει καὶ ὁ τοιαύτης μορφῆς σταυρὸς πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἁγίου πυρός τοῦ θεοῦ **ἄग्νι**· προσέθεσε δὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπὶ πολὺ ἐποίουν πῦρ διὰ τῆς προστρέψεως καὶ ὠνόμαζον τὰ δύο κατώτερα ξύλα σταυρὸν ἢ δὲ λέξις παράγεται ἡ ἀπὸ τῆς σανσκριτικῆς ρίζης **astri** μετὰ τῆς σημασίας «καταθέτειν ἐπὶ τὴν γῆν» καὶ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς λατινικῆς **sternere**, ἢ ἀπὸ τῆς σανσκριτικῆς λέξεως **stāvara** μετὰ τῆς σημασίας «στερεόν, ἀκίνητον» τῶν δ' Ἑλλήνων κτησάντων ἄλλα μέσα, ὅπως ἀνάπτωσι πῦρ,

ἡ λέξις σταυρός εἰσῆχθη ἐν χρήσει μετὰ τῆς ἀπλῆς σημασίας τοῦ σταυροῦ.

Δὲν δύναμαι νὰ περαιώσω τὴν ἐκθεσιν ταύτην, χωρὶς νὰ ἐκπληρώσω τὸ εὐάρεστον καθήκον τοῦ νὰ ἐκφράσω τὴν εἰλικρινῆ εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὰς διασημότητας (*notabilités*) τῶν Δαρδανελλίων, αἵτινες πολλὰ μου ἐπιμελοῦνται καὶ ἐπιδαψιλῶς προσφέρουσί μοι πᾶσαν εὐνοίαν καὶ φιλοτιμίαν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ μεγίστων δυσχερειῶν· ἐννοῶ δὲ τοὺς ἐξῆς κυρίους: τὸν πρόξενον τῆς Ἀμερικῆς Δσέμς Κάλβερετ, Φράγκυ Κάλβερετ, Φρέδερικ Κάλβερετ καὶ τὰς πνευματώδεις, μεγάλους καὶ χαριέσσας αὐτῶν κυρίας· τὸν πρόξενον τῆς Ἀγγλίας **William H. Wreuch**· τὸν πρόξενον τῆς Ἑλλάδος Γ. Δοκόν, ὅστις μετ' ἀδιαλείπτου ζήλου καὶ μεγάλης δραστηριότητος τῶν τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος ἐπιμελεῖται συμφερόντων καὶ λατρεύεται ὑπ' αὐτῆς. Ὁ ἀξιολογώτατος οὗτος τῶν τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσεων προϊστάμενος εἶναι ὁ ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου Δοκοῦ καὶ ὁ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ κυρίου Γ. Δαμιανοῦ, οἵτινές εἰσιν οἱ ἐξαίρετοι τοῦ ἐν Ἀθήναις πνευματικίου Γραμματεῖς. Ἀναφέρω εἰσέτι τὸν διακεκριμένον ἐξαίρετον ἄνδρα Νικόλαον Δίδυμον, τὸν πρῶτον γραμματέα καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ διοικητοῦ τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὅστις, καίπερ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐλληνικώτατα ἔχει αἰσθήματα καὶ ὠφελούμενος πάσης ἀφορμῆς ὑπερασπίζεται τὰ συμφέροντα τῶν εἰς τὰ μέρη ταῦτα τῆς Τουρκίας ἐλληνικῶν κοινοτήτων, διὸ καὶ ἡξιώθη ἤδη ἐκ μέρους τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως τοῦ παρασήμου τοῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος· χάρις δὲ τῇ δραστηριότητι τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ αἱ λασπώδεις καὶ δυσώδεις ὁδοὶ τῶν Δαρδανελλίων ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ὠραίων δρόμων.

Τῇ 24|5 Ἀπριλίου 1872.

Μετὰ τὴν ἀπὸ 24|5 ἐνεστῶτος ἐκθεσίν μου ἐξηκολούθησα τὰς ἀνασκαφὰς μετὰ μεγίστου ζήλου καὶ μεθ' 120 κατὰ μέσον ὅρον ἐργατῶν. Μὲ λύπην μου ὅμως ἐκ τῶν 20 τούτων ἡμερῶν ἀπώλεσα 7 μὲν ἕνεκα ὑετώδους καιροῦ καὶ ἐλληνικῶν ἐορτῶν, μίαν δ' ἐκ στάσεως τῶν ἐργατῶν μου, προελθούσης ἐκ τῆς ἐξῆς αἰτίας· παρατηρήσας ὅτι τὸ καπνίζειν παρακωλύει τὴν ἐργασίαν, ἀπηγόρευσα αὐτοῖς τοῦτο ἐν ταῖς ἀ-

νασκαφαῖς· ἀλλὰ μὴ ἐπιτυχῶν ἀμέσου ὑπακοῆς, βλέπων δ' ὅτι πάντοτε οἱ ἐργάται ἐξηκολούθουν καπνίζοντες λάθρα καὶ μὴ βουλόμενος ὑποχωρῆσαι διέταξα ἓνα τῶν ἐπιστατῶν μου νὰ κηρύξῃ ὅτι ἤθελον ἀπομακρύνει πάραυτα τοὺς τῆς ἀπαγορεύσεώς μου παρὰ τας, μὴ δεχόμενος αὐτοὺς πλέον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ μου. Ὁργισθέντες δ' ἐπὶ τούτῳ οἱ ἐκ τοῦ χωρίου Ῥενκοῖ 70 περίπου ἐργάται, ἐκράυγασαν ὁμοφώνως ὅτι δὲν ἤθελον ἐργασθῇ πλέον, εἰ μὴ ἐπέτρεπον ἐκάστῳ τὸ καπνίζειν κατὰ βούλησιν· ταυτοχρόνως δὲ ἀφήσαντες τὰς ἀνασκαφὰς ἐκώλυον τῆς ἐργασίας διὰ λιθοβολημάτων καὶ τοὺς τῶν ἄλλων χωρίων ἐργάτας. Οἱ καλοὶ οὗτοι ἄνθρωποι νομίζοντες ὅτι δι' ἑλκεῖν ἀρκούντος ἀριθμοῦ ἄλλων ἐργατῶν δὲν θὰ ἡδυνάμην νὰ ἐξακολουθήσω ἄνευ αὐτῶν τὰς βαρείας ἐργασίας, πρὸς δὲ σκεπτόμενοι ὅτι δὲν ἤθελον διακόψει διαρκούσης τῆς καλοκαιρίας οὐδ' ἐπὶ μίαν ὥραν τὰς ἐργασίας, ἐφαντάσθησαν ὅτι ἤθελον ὑποχωρήσει εἰς τὰς θελήσεις των, ἀλλ' ἠπατήθησαν καθόσον ἄνευ ἀναβολῆς ἀποστείλας τοὺς ὑπεπιστάτας μου εἰς τὰ γειτνιάζοντα χωρία ἐπέτυχον νὰ μισθώσω διὰ τὴν ἐπιούσαν 120 ἄλλους ἐργάτας ὅπερ ἐξέπληξε τοὺς 70 Ῥενκοῖτας, οἵτινες καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀνέμενον ἔμπροσθεν τῆς θύρας μου. Χαίρω δ' ὅτι ἡ ἐνεργὸς αὕτη διαγωγή μου βαθέως ἐταπείνωσεν ἐπὶ τέλους τοὺς Ῥενκοῖτας, καθόσον κατὰ τὰς τοῦ π. ἑ. ἀνασκαφὰς μου πολὺ ὑπέφερον ἐκ τῆς αὐθαδείας αὐτῶν. Ἀλλως, τοῦτο ἔσχε καὶ ἐπὶ τοὺς νῦν ἐργάτας μου τοιαύτην ἐπιρροήν, ὥστε οὐ μόνον ἐπέτυχον μετὰ τὴν γενομένην στάσιν νὰ εἰσαγάγω αὐστηρὰν ὑπακοήν, ἀλλὰ καὶ νὰ παρατείνω ἐπὶ μίαν ἔτι ὥραν τὸν χρόνον τῆς ἡμερησίας ἐργασίας, οὕτω δ' ἐνῶ ἐργαζόμεθα πρότερον ἀπὸ τῆς ἑκτῆς ἐωθινῆς ὥρας μέχρι τῆς ἑκτῆς ἐσπερινῆς, νῦν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς 5 1|2 τῆς πρωῒας, τελευτῶμεν κατὰ τὴν 6 1|2 τῆς ἐσπέρας. Διακόπτω ὅμως τὰς ἐργασίας, ὡς καὶ πρότερον, κατὰ τὴν 9ην π. μ. ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, καὶ κατὰ τὴν 1 1|2 μ. μ. ἐπὶ μίαν ὥραν πρὸς διατροφήν καὶ ἀνακούρισιν αὐτῶν.

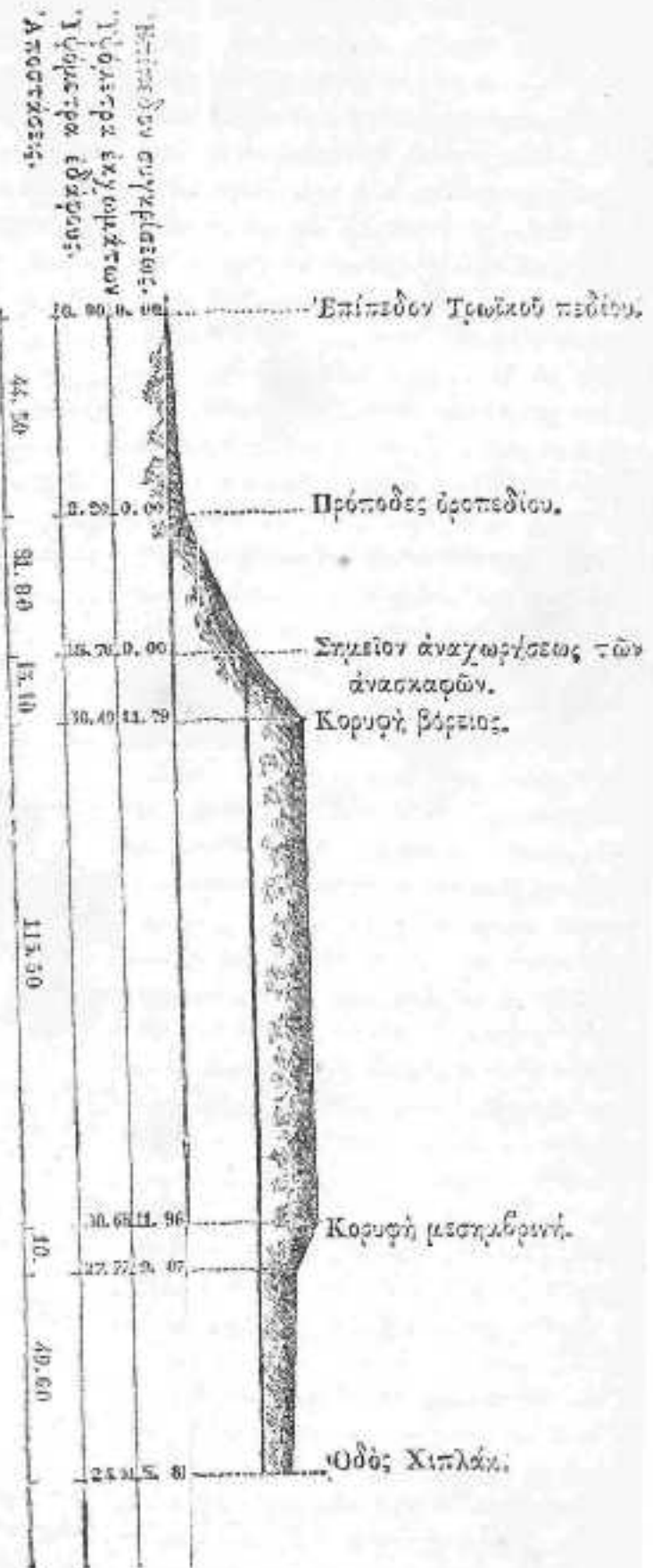
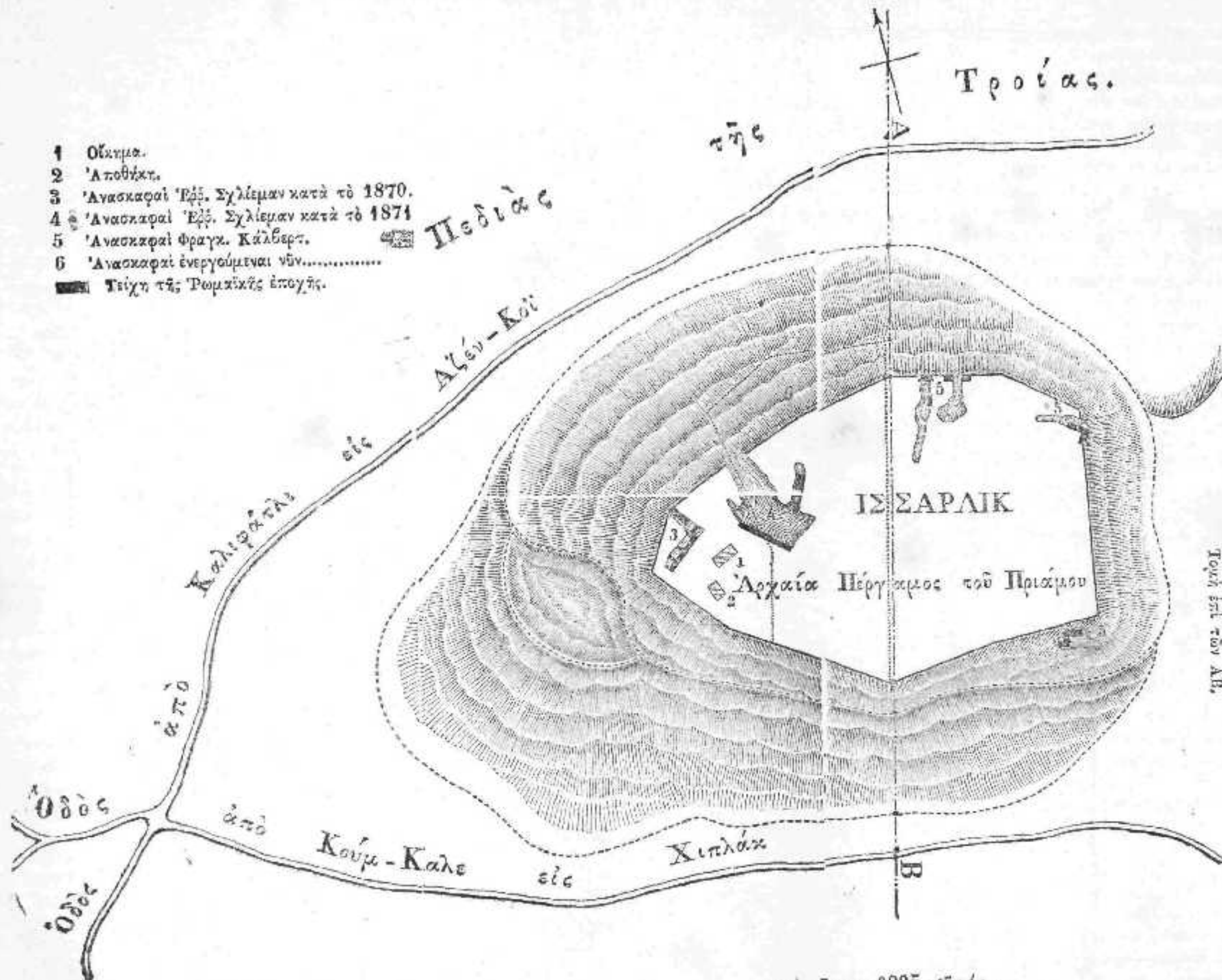
Κατὰ τὸν τοῦ μηχανικοῦ κ. **A. Laurent** ἀκριβῆ ὑπολογισμόν ἀπεσκάψαμεν καὶ μετεκομίσσαμεν κατὰ τὰς ἀπὸ τῆς 20]1 παρόντος μέχρι τοῦ νῦν 17 ἡμέρας τῆς ἡμετέρας ἐργασίας 8,500 κυβικὰ μέτρα χωματός, ἥτοι κατὰ μέσον ὅρον πεντακόσιχ καθ' ἐκάστην ἡμέραν· ἐ-

πομένως, ἕκαστος ἐργάτης ἀπέσκαψε 1 περίπου κυβικά μέτρα καθ' ἑκάστην.

Τὸ ἡμέτερον ἰσοπέδον προὐχώρησεν ἤδη 15 κατὰ μέσον ὄρον μέτρα πρὸς τὸ ὄρος, ἀλλὰ πρὸς μεγίστην μου ἐκπληξιν δὲν ἐφθασα εἰσέτι μέχρι τοῦ παρθενικοῦ ἐδάφους. Εὕρισκω δ' ἐπιχυρουμένην τὴν γνώμην ἣν ἐξέφρασα ἐν τῇ ἀπὸ 12/24 Νοεμβρίου ἐκθέσει μου, ὅτι δηλ. κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τὸ πάχος τοῦ ὄρους οὐδόλως ᾤξησεν ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τοῦ νῦν· καθότι μόνον κατὰ πῆν τοῦ ἡμετέρου ἰσοπέδου δυτικὴν πλευρὰν ἐπὶ 20 περίπου μέτρα εὖρον ἐν στρώμα φυσικῆς γῆς (*humus*) 2 καὶ 3 μέτρων τὸ πάχος, ἐξαιρέσει δὲ τῶν κατωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων στρωμάτων, τὰ προϊστορικὰ ἀντικείμενα ἐφθانون πανταχοῦ σχεδὸν μέχρι τοῦ κατωφεροῦς. Ἐπὶ τῶν τελευταίων 25 μέτρων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς μέχρι 5 μέτρων ἄνωθεν τοῦ ἰσοπέδου τὸ χῶμα εἶναι σκληρὸν ὡς πέτρα, συνίσταται δ' ἐκ τέφρας καὶ περιέχει ελαχίστους λίθους. Ἡ τέφρα αὕτη ἔχει τοιοῦτον ἀργιλλώδες χρῶμα, ὥστε ἤθελον πιστεύσει ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ τὸ παρθενικὸν ἔδαφος, εἰ μὴ εὕρισκον συχνάκις ἐν αὐτῇ ὅσπᾶ, ἀνθρακας, κόγχας καὶ τεμάχια κεραμίδος. Αἱ κόγχαι αὗται εἰσιν ἀκέραιαι, τοῦτο δ' ἀρκούντως ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἔκριντο ἐκεῖ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πυρός, ἀλλ' ὅτι ἀνεμίχθησαν κατόπιν μετὰ τῆς τέφρας· ἅπαν ἐπομένως τὸ χῶμα κατάχωστόν ἐστίν ἄνωθεν. Ἐν τῷ σκληροτάτῳ τούτῳ χῶματι εὖρον εἰς ὕψος 3 1/2 μέτρων ἄνωθεν τοῦ ἰσοπέδου καὶ εἰς ἀπόστασιν 14 μέτρων ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ κατωφεροῦς, σωλῆνα πρασίνου ψαμμίτου λίθου πλάτους 20 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ ὕψους 18, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευε διὰ τὴν διοχέτουςιν τῶν ἀκαθάρτων ὑδάτων προϊστορικοῦ τινος οἴκου καὶ ἐξ ἁπαντος ἐφθανεν ἄλλοτέποτε εἰς τὸ κατωφερές. Ὁ σωλὴν λοιπὸν οὗτος ἀποδείκνυσιν ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ οἶκος ἐλείνως κατεστράφη, ὁ τόπος οὗτος κατεχώσθη ὑπὸ στρωμάτων χῶματος 14 μέτρων πάχους. Ἀλλ' ἡ κατάχωσις αὕτη ἐγένετο κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς ἤδη χρόνους. Κατὰ τὴν ἐξακολουθήσιν τῶν ἀνασκαφῶν μου πιθανὸν ὁ σωλὴν οὗτος νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Τρωϊκοῦ ἐκείνου οἴκου. Κατὰ τὰ ὑπολοιπα 45 μέτρα τοῦ ἰσοπέδου εὕρισκω μέχρι τοῦ ἰδίου ὕψους (5 μέτρων) ἄνωθεν τοῦ ἰσοπέδου πλείστους κολοσσιαίους κογγυλοασβετικούς λίθους, ἐξ ὧν οἱ μὲν εἰσὶ πελεκητοί,

οἱ δὲ πλείστοι ἀπελέκῃτοι, κείμενοι τοσοῦτον ἀνωμάλως ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ὥστε ἐξ ἁπαντος ἐρρίφθησαν ἀπὸ τῆς τοῦ ὄρους κορυφῆς εἰς τὸ κατωφερές· ἐπειδὴ ὅμως οἱ πλεονάζοντες οὗτοι μέγιστοι λίθοι φθάνουσι μόνον μέχρι 5 μέτρων ἄνωθεν τοῦ ἰσοπέδου, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ λίθοι οὗτοι κατερρίφθησαν, ἡ κορυφὴ ἦν 5 τοῦλάχιστον μέτρα ὑψηλοτέρα τοῦ ἰσοπέδου μου καὶ κατὰ τὸ πλείστον 11 μέτρα κατωτέρα τοῦ νῦν ὕψους αὐτῆς· εἰς ἀπόδειξιν δὲ τούτου συντρέχει καὶ πῶς καὶ ὁ ὡς ἄνω εὑρεθεὶς σωλὴν. Μεγάλως ὁμῶς ἀμφισβῆλλον νῦν ἂν θέλω εὑρεῖ τὸ παρθενικὸν ἔδαφος εἰς 5 μέτρα ἄνω τοῦ ἰσοπέδου.

Μεταξὺ τῶν λίθων ὑπάρχουσιν ἐνιαχοῦ καὶ μεγάλα διαλείμματα κεχωσμένα ὑπὸ σκληροτάτου χῶματος, μεμιγμένου μετὰ πολλῶν ὀστέων, κόγχων καὶ πολλῶν ἄλλων λειψάνων μαγειρείου. Ἐπὶ τοῦ σκληροτάτου τούτου μεγάλου τοίχου ἐκ χῶματος καὶ πετρῶν 70 μέτρων μήκους καὶ 5 μέτρων ὕψους δὲν εὐρέθησαν μέχρι τοῦδε οὔτε βέμβηκες οὔτε ἐργαλεῖα, οὔτε ἄλλα ἀντικείμενα αἰουδήποτε εἶδους, σήμερον δὲ μόνον ἀνεκαλύφθη ἐν αὐτῷ εἰς βάθος 15 μέτρων ἀπὸ τῆς τοῦ ὄρους κορυφῆς μεγάλη τεθραυσμένη ὑδρία μετὰ ποικιλμάτων ἐν εἵδει δύο περικυκλούντων αὐτὴν ὀμαλῶν στεφάνων, παριστανόντων ἀδιαλείπτους σειρὰς σφηνοειδῶν τύπων, οἱ ὁποῖοι κατὰ πρώτην ἐποψὴν ἐφάνησαν ὄντες Ἀσσύρια γράμματα (*Ecriture cunéiforme*), ἀπεδείχθησαν ὁμῶς ὡς ἀπλᾶ ἄνευ σημασίας κοσμήματα· ἡ ὑδρία αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐλασσὸν 1 1/2 μέτρου ὕψος καὶ 70 ἑκατ. μέτρ. πλάτους. τὰ δὲ τεμάχια δεικνύουσι πάχος 2 1/2 χιλιοστῶν μέτρου. Δύο δὲ ἄλλαι ὅλως τεθραυσμέναι γιγαντιαῖαι ὑδρίαὶ μετὰ ποικιλμάτων ἐν εἵδει δύο στεφάνων εὐρέθησαν τὴν 10]22 καὶ 11]23 ἰδίου εἰς βάθος 10 μέτρων ἀπὸ τῆς κορυφῆς, καὶ οὕτως 6 μέτρα ἄνωθεν τοῦ ἰσοπέδου· ἀμφότεραι εἶχον, ὡς φαίνεται, πλεόντων 2 μέτρων ὕψος, τὰ δὲ τεμάχια αὐτῶν ἔχουσιν πάχος 5 ἑκατ. τοῦ μέτρου. Καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν στέφανοί εἰσιν ὁμοίως ἀνάγλυπτοι, παρεμφαινόντες· ὁ μὲν διπλᾶ μετὰ κύκλων τρίγωνα, ὁ δὲ ἄνθη, ἢ τρεῖς σειρὰς ἢ μίαν μόνην σειρὰν κύκλων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ποικίλμα εὑρηται καὶ ἐπὶ διαζώματός τινος πρασίνου λίθου, ὃν ὁ τῆς Ἑλλάδος κυχὸς δαίμων Lord Elgin ἀνεκάλυψεν ἐν ἔτει 1810 ἐν τῷ ἐν Μυκῆναις τάφῳ

τοῦ Ἀγαμέμνονος, καὶ ὅστις νῦν κεῖται ἐν τῷ British museum.

Ἐν τῇ ἀπὸ 6[15 Νοεμβρίου ἐκθέσει μου ἕκα-
μον ἤδη τὴν παρατήρησιν ὅτι ὅσω βαθύτερον ὑ-
πὸ τὰ 7 μέτρα ἀνασκάπτω, μείζονα πολιτισ-
μοῦ ἔχνη ἀνεύρισκω, τοῦ ὅπερ καὶ αἱ ἄνω εἰρη-
μένα ὑδρίαὶ σαφέστατα ἐπικυροῦσι, καθόσον αἱ
πολλαὶ ἀνακαλυφθεῖσαι ὑδρίαὶ μέχρι βάθους 10
μέτρων εἰσὶν ἅπασαι ὅλως ἄκομφοι καὶ ἄνευ ποι-
κιλμάτων, αἱ δὲ σήμερον καὶ προχθὲς ἀνακαλυ-
φθεῖσαι τρεῖς τοιαῦται, ἐμφαίνουσιν ἀναντιρρήτως
Ἀσσυρίαν τέχνην ἅπασαι δ' ὀρθαὶ ἰσχύμεναι ἀ-
ποδεικνύουσιν ὅτι δὲν ἐρρίφθησαν εἰς τὸ κατω-
φερές, ἀλλὰ κατεχώσθησαν ὅτε οἱ λίθοι καὶ τὸ
χῶμα κατέπεσαν ἐν τῇ νῦν αὐτῶν θέσει.

Ἐν τοῖς μεταξὺ 7 καὶ 10 μέτρων βάθους
στρώμασιν, εὗρον δύο στρογγύλα μαλῶδου τμή-
ματα μιᾶς ὡς ἐγγιστα ὁκτὲς βάρους ἕκαστον,
ἔτι δὲ πολλοὺς ἐσκωριασμένους χαλκίους ἤλους,
2 μαχαίρας, μίαν λόγχην χαλκίνην, μίαν ὡσαύ-
τως πέτραν 8 ἑκατὶ μέτροι μήκους καὶ 6 πλάτους
μετὰ τύπων (καλουπίων) διὰ χώνευσιν διαφύ-
ρων γυναικείων κοσμημάτων λίαν ἐπιδεικτικὴν,
ἔτι δὲ πολλοὺς μικροὺς ἐκ πυρίτου πρίονας καὶ
ἀκόντας μετ' ὁπῆς ἐπὶ τῆς μιᾶς ἄκρας, ὀλίγας
κομβοβελόνας καὶ τινὰ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα
ἐλεφάντινα, σφύρας, ζυγία καὶ πελέκεις ἐκ σκλη-
ροῦ μέλανος λίθου (diorit), ἔτι δὲ χειρομύλους
ἐξ ἡφαιστείου ὕλης (lave) καθ' ὅλα τὰ στρώ-
ματα ἀπὸ 4 μέχρι 11 μέτρων βάθους. Ἐπα-
ναλέγω δ' ὅτι καὶ τὰ λίθινα ἐργαλεῖα ἅπαντὰ
εἰσι καλλιτέρας κατασκευῆς ἐν τοῖς κατωτέροις
στρώμασι. Κατεργαζόμενος δὲ ἐπ' ἀμφοτέρων
τῶν τοίχων τῶν ἀνασκαφῶν μου σειρὰς κοιλω-
μάτων κατατίθην ἐν αὐτοῖς χιλιάδας τῶν ἐρ-
γαλείων ἐκείνων διὰ τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν
Τρωάδα θαυμαστάς τοῦ Ὁμήρου. Τὰ κοιλώματα
ὅμως ταῦτά εἰσι τοσοῦτον ὑψηλὰ καὶ οἱ τοῖχοι
τοσοῦτον κατακείμενοι (ὀρθοί), ὥστε οὐδεὶς δύ-
ναται νὰ φθάσῃ εἰς αὐτά.

Χθὲς εὗρον καὶ μικρὰ ὁμαλὰ τεμάχια μαρ-
μάρου παρεμφαινόντα γυναικεῖον πρόσωπον· ἔτι
δ' εὗρισκω πολλοὺς κεράμους, ἀλλ' ἀπάσας δυσ-
τυχῶς τεθλασμένους· παρατηρητέον ὅτι οὐδ' ἐλά-
χιστον εὗρον εἰσέτι ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν κεράμων
τούτων ἔχνος χρωματισμοῦ. Εἰς βάθος 9 μέχρι
10 μέτρων ἀνεκάλυψα χονδρούς τινες πηλίνους
πίνακας, οἵτινες κατεσκευάσθησαν διὰ κεραμικοῦ
τροχοῦ· ἅπασαι ὅμως αἱ ἄλλαι εὑρεθεῖσαι κέρα-
μοι εἰσὶ κατασκευασμένοι διὰ τῆς χειρὸς ἄνευ

κεραμικοῦ τροχοῦ, ἀλλ' οὐδὲν ἥττον ἔχουσι με-
γαλοπρέπειάν τινα, ἐκτὸς δὲ τούτου ἀρεσταί
εἰσι τῷ ὀφθαλμῷ διὰ τῶν ἀλλοκότων αὐτῶν
μορφῶν. Αἱ χύτραι αἱ μετὰ μακροῦ ἐξέπισθεν
στρεφόμενου τραχήλου, ῥαμφοειδοῦς εἰς τὸ ἄνω
στρεφόμενου στόματος καὶ πολὺ ἐξέχουσης κοι-
λίας, ὧν δύο μὲν εὗρίσκονται ἐν τῷ Βρεττανικῷ
Μουσείῳ, τινὲς δ' ἐν τῷ Μουσείῳ Κωνσταντι-
νουπόλεως καὶ πολλαὶ ἀνακαλυφθεῖσαι ἐν Θη-
ρασίᾳ καὶ Θήρᾳ ὑπὸ τρία στρώματα ὑφαιστείου
ὕλης καὶ ἐν τῇ γαλλικῇ σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν
εὗρισκόμεναι, ἐξάπαντος παριστάνουσι γυναῖκας,
καθότι εὗρισκω εἰς τὰ βάθη τοῦ Ἰλίου χύτρας
τῆς ἰδίας μορφῆς μετὰ 2 καὶ 3 μαστῶν, ἐνίοτε
δὲ καὶ τεθραυσμένους μικρὰς ὑδρίας ἐμφαινούσας
γυναικεῖα πρόσωπα μετὰ 2 μαστῶν καὶ μετ'
ὀμφαλοῦ ὑπὸ σταυροῦ κεκοσμημένου· τὰ ὅμοια
ὅμως αὐτῶν εἰσὶ τοσοῦτον μεγάλα, ἢ ῥίς τοσοῦ-
τον ὀξεῖα καὶ τὰ ὦτα τοσοῦτον ἐξέχοντα, ὥστε
ἐν ταῖς τοῦ π. ἔ. ἀνασκαφαῖς ἡπατήθην νομίζων
ὅτι εὗρον πρόσωπον γλαυκός, ὅπερ καὶ ἀνέφερον
ἐν τῇ ἀπὸ 6/18 νοεμβρίου ἐκθέσει μου. Φαίνεται
ὅμως ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἀγγεῖα μετὰ προσώπων
μᾶλλον πρὸς ἀνθρώπους ὁμοιαζόντων· καθότι μοὶ
ἔφερον χθὲς τεμάχιον κύλικος, ὅπερ παριστάνει
ἐν ἀνχλύφῳ τὸ πρόσωπον ἀνδρὸς φοινικικῆς
τέχνης μετὰ μακρᾶς γρυπῆς ῥινός, μεγάλου στό-
ματος κτλ. Ἀπασαι σχεδὸν αἱ χύτραι καὶ τὰ
ἀγγεῖα, τὰ ὅποια εὗρισκω εἰς βάθος 7 μέχρις
11 μέτρων, ἦσαν ὠρισμένα πρὸς ἐξάρτησιν, κα-
θόσον καὶ κατὰ τὰς δύο λαβὰς καὶ κατὰ τὰ
χεῖλη τοῦ στόματος ὑπάρχουσι μικραὶ ὀπαί,
ἐφέροντο δὲ μετὰ ταινιῶν ἐλκομένων διὰ τῶν 4
ὀπῶν. Δυστυχῶς ὅμως ὅσαι κέραμοι εἰσὶν εἰσέτι
ἀβλαβεῖς θραύονται ὑπὸ τῶν κύπλων τῶν ἡμε-
τέρων σμινυῶν, σκαλίδων καὶ λωστῶν. Μὴ δυ-
νηθεὶς τῶνόντι νὰ ἐπινοήσω εἰσέτι ἄλλον τρόπον
τοῦ προφυλάττειν τοὺς τε ἐργάτας μου καὶ
ἐμαυτὸν κατὰ τῶν ἀκαταπαύστως κατακυλιο-
μένων μεγάλων λίθων, ἀνγκάζομαι ν' ἀποσκά-
πτω τὰ τοῦ τοίχου κατώτερα 5 μέτρα (καὶ οὐχὶ
2 1] 2 μέτρα, ὡς κατὰ τὰς πρώτας 5 ἡμέρας)
ὀρθὰ (κατακείμετα), νὰ κρατῶ δὲ ὅλον τὸ ἄνω
μέρος τοῦ ὑπερμεγέθους τοίχου πάντοτε ὑπὸ γω-
νίαν 50 βαθμῶν μετέπειτα ὑποσκάπτω τὸ ὀρ-
θὸν κάτω μέρος τοῦ τοίχου, κατασκευάζων ἐν
αὐτῷ φρέατα. Οὕτω διὰ μεγάλων σιδηρῶν λω-
στῶν ἀποθραύω διὰ μιᾶς τεμάχια 15 καὶ 30
κυβικῶν μέτρων καὶ σκάπτω ὅλον τὸ ἄνω μέρος
διὰ σκαλίδων (κασμάδων), ἐνεκα δὲ τῆς καθε-

του τοῦ κάτω μέρους τοῦ τοίχου, οἱ ἄνωθεν κυλινδούμενοι λίθοι πίπτουσι σχεδὸν ὀρθῶς, φθάνοντες δὲ εἰς τὸ ἔλαφος δὲν κυλινδούνται εἰμὴ ὀλίγα βήματα καὶ οὕτω ἐλαττοῦται ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ πηρωθῶμεν ἢ νὰ συντριβῶμεν· ἐκτὸς δὲ τούτου ὠφελοῦμαι καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτομάτου κυλινδώσεως τοῦ χώματος, ἕνεκα τῆς ὁποίας εὐκολοῦς ἀποβαίνει ἡ τοῦ ὑπολοίπου καταφορά, ἐνῶ προηγουμένως ἀπώλεσα τὰ ἥμισυ τοῦ χρόνου διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην.

Ἐτι προσέλαβον ὡς ὑπεπιστάτην μετὰ ἡμερομισθίου 6 φράγκων τὸν Γεώργιον Φωτιάδην ἐκ Παξῶν, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἐπταετίαν ὡς ὑπονομοποιὸς ἐν Αὐστραλίᾳ ἐργασθεὶς καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ πλέον τὴν νοσταλγίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. ἐκτὸς δὲ τῶν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ἐργασιῶν μοὶ χρησιμεύει οὗτος καὶ πρὸς ἀντιγραφὴν τῶν ἐλληνικῶν ἐκθέσεων μου, καθότι οὐδὲν μοὶ εἶναι ἀηδέστερον τοῦ ἀντιγράφειν δις καὶ τρίς τὸ αὐτὸ πράγμα. Ἐν τούτοις μετὰ λύπης μου μὲ ἐγκαταλείπει αὖριον ὁ διακεκριμένος μηχανικὸς κύριος Adolphe Laurent, καθόσον ὁ ὠρισμένος μὴν παρήλθε καὶ ὑποχρεοῦται ν' ἀρχίσῃ νῦν τὸν ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Λαμίαν σιδηρόδρομον. Μοὶ ἔδωκεν ὅμως ἐξαίρετον σχέδιον τοῦ ὅρους τούτου, ὅπερ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παραθέσω ἐν τῇ παρούσῃ μου διὰ τοὺς θαυμαστάς τοῦ Ὁμήρου. Ἀλλὰ δεόν νὰ προσθέσω ὅτι ἡ τοῦ ὅρους κορυφή ὑψοῦται 16 μέτρα ἄνωθεν τοῦ ἰσοπέδου μου, τὸ δ' ὑπ' αὐτοῦ σημειούμενον ἐν τῷ σχεδίῳ βόρειον καὶ μεσημβρινὸν ὕψος ἐννοεῖται διὰ τοὺς τόπους ὅπου ἀρχεται τὸ κατωφερές. Ὁ ἐν τῷ σχεδίῳ σημειούμενος οἶκος μετὰ τριῶν ὀψοματιῶν καὶ ἡ μετὰ μαγειρείου ἀποθήκη εἰσὶν ἀξίας 600 φράγκων, καθόσον τὰ ξύλα εἰσὶν ἐνταῦθα λίαν εὖωνα καὶ ἡ σάνις ἐνὸς δακτύλου πάχους, 3 μέτρων μήκους καὶ 25 ἐκατ. μέτρ. πλάτους τιμᾶται μόνον ἀντὶ δύο γροσίων ἢ 49 λεπτῶν.

Μέχρι 10 καὶ 11 μέτρων βάθους εὐρίσκωμεν εἰσέτι πολλοὺς δηλητηριώδεις ὄφεις, εἶδον δὲ μέχρι τοῦδε μετὰ θαυμασμοῦ ὅτι οἱ ἐργάται μου ἐπιλαμβάνονται αὐτῶν διὰ τῶν χειρῶν πκίζοντες μετ' αὐτῶν· χθὲς μάλιστα περιῆλθον εἰς κατάστασιν τρόμου, ἰδὼν ἐργάτην τινὰ δις ὑπὸ μιᾶς ἀσπίδος δειχθέντα καὶ οὐδόλως μεριμνῶντα περὶ τούτου, καθόσον ὡς μοὶ εἶπεν, αὐτὸς τε καὶ ἅπαντες οἱ συνεργάται αὐτοῦ γινώσκοντες κάλλιστα ὅτι ἐν τῷ ὄρει τούτῳ ἐνδιαίτωνται πάμπολλοι ὄφεις, ἐπιον, πρὶν ἢ ἐλθωσιν, ἀφ' ἑ-

μα τοῦ λεγομένου ὄφροχόρτου, ὅπερ ἀναιρεῖ τὸ τοῦ ὄφρος δηλητήριον· διὸ παρήγγειλα νὰ φέρωσι καὶ πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τοῦ ἀφειψήματος ἐκείνου ὅπως γείνω καὶ ἐγὼ ἄτρωτος· ἐπεθύμουν ὅμως νὰ μάθω ἂν τὸ ἀφειψήμα τοῦτο καθιστᾷ καὶ τὸ τῆς ἰνδικῆς κώβρας δῆγμα ἀβλαβές, καθότι εἶδον ἐν Ἰνδίᾳ ἄνθρωπόν τινα ἀποθανόντα ἐξ αὐτοῦ ἐν διαστήματι ἡμισείας ὥρας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἤβλεπεν εἶσθαι κερδοσκοπία καλὴ νὰ εἰσαγάγῃ τις τὸ τρωϊκὸν ἀντίδοτον ἐν Ἰνδίᾳ.

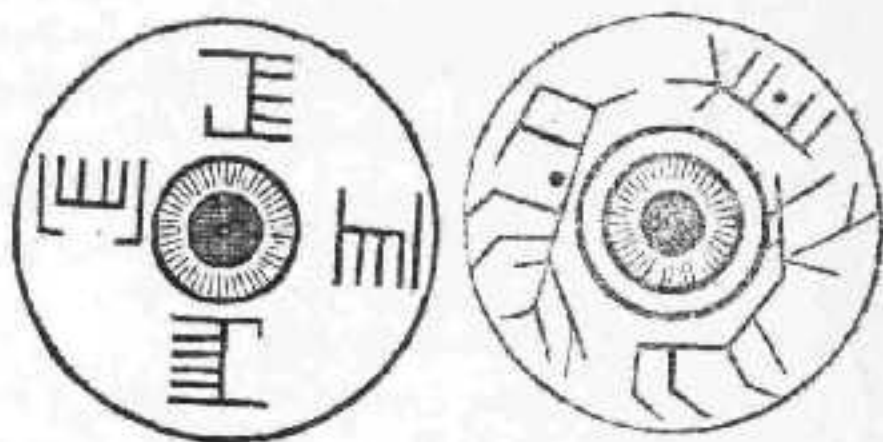
Μέχρι 10 καὶ 11 μέτρων βάθους εὐρίσκω εἰσέτι πολλὰς πηλῖνας βέμβηκας, ἐξ ὧν πολλαὶ ἔχουσι ποικίλματα τὰ ὁποῖα πάντοτε σχεδιάζω. Παραβάλλων δὲ τὰς σχεδιογραφίας πρὸς ἀλλήλας πέποιθα νῦν ὅτι ἅπασαι ἄνευ ἐξαιρέσεως παριστάνουσι τὸν Ἰνδραν, τὸν θεὸν τοῦ ἡλίου καὶ ὅτι τὰ τρία τέταρτα περίπου τῶν ἄλλων ποικιλιμάτων παριστάνουσιν ἢ μόνον τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ, ἢ τὰς ἀκτῖνας καὶ τοὺς ἀστέρας μεταξὺ αὐτῶν ἢ 3, 4, 6 ἢ 8 ἀνατέλλοντες ἡλίους κύκλῳ τῆς ἀκρας ἢ τὸν ἡλίον ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ κέντρῳ, ὁ ὁποῖος πάντοτε παριστάνει τὰ δύο ξύλα ἅπερ οἱ τῆς Ἀρίας προπάτορες τῶν Ἰνδογερμανικῶν φυλῶν μετεχειρίσθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἁγίου πυρός (Ἄγνι), καὶ τὰ ὁποῖα οἱ ἐπιστήμονες τῆς Σανσκριτικῆς γλώσσης ὀνομάζουσι *ασουάστικα* ἢ *ἀράνι*. Ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην εἰμὶ νῦν βεβαιώτατος, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον πολλὰκις βλέπω ἐκτὸς τοῦ σταυροῦ καὶ τὸν Πράμανθα (Προμηθεῖα) φθάνοντα μόνον μέχρι τοῦ κέντρου τοῦ σταυροῦ καὶ ἔχοντα πάντοτε ἐν τῇ ἄλλῃ ἀκρᾷ ὅπῃν ἐμφαίνουσιν τὸ μέρος, δι' οὗ εἴλκυον τὸ σχοινίον, ἵνα παραγάγῃσι τὸ πῦρ διὰ τῆς τριβῆς τοῦ «Πράμανθα» ἐν τῷ κοιλώματι τοῦ *ασουάστικα* ἢ *ἀράνι*. Ἐν πολλοῖς δὲ τῶν ἀνατελλόντων ἡλίων εὐρίσκονται 14 ἀστέρες, ὅπερ ὑποδεικνύει ὅτι παρὰ τοῖς ἡμετέροις προγόνοις τῆς Ἀρίας, ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἦν μεγάλου σεβασμοῦ ἀξία. Κατὰ Max Müller (Essays) ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτῆς ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ κατὰ τῶν νεφελῶν ἀγῶνος αὐτῆς ἅπαντες σχεδὸν οἱ θεοὶ οἱ τὸν Ὀλυμπον ὕστερον οἰκήσαντες. Τούντεθεν ὁρμώμενος πικρὰ τῆρῳ ὅτι οἱ Τρῶες ἐξ ἁπαντος ἔφερον ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ Ὠξίου τὸ ὄνομα Ἰδα ἀπὸ τῆς κοιτίδος τῶν Ἰνδογερμανικῶν φυλῶν, καθόσον ἔδωκαν τοῦτο τῷ χιονοσκεπᾶσθαι ὄρει, τὸ ὁποῖον βλέπω μεσημβριοανατολικῶς καὶ ἐφ' οὗ ἐτέλεσεν ὁ Ζεὺς τοὺς γάμους τοῦ μετὰ τῆς

Ἦρας (Ἰλ. XIV 346, 351), καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐθεώρει τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Τρωάδος ἀγῶνας. Κατὰ δὲ τὸν Max Müller (Essays II, 93) Ἰδα ἦν ἡ γυνὴ τοῦ Δύου (Διὸς) καὶ ὁ Ἔρως ἦν ὁ υἱὸς αὐτῆς. Οὐχ ἦττον ὅμως ὁ Julius Braum λέγει ἐν τῷ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ συγγράμματι (Geschichte der Kunst II, 29) ὅτι οἱ ἐν Τρωάδι κατοικοῦντες Τοῦρκοι κατὰγονται ἐκ τῆς Κρήτης καὶ ἔφερον ἐκεῖθεν, ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος Ἰδα, καὶ τὸ Ἰδαῖον σπήλαιον καὶ τὴν γέννησιν τοῦ Ζηνὸς καὶ τὴν τοῦ Ἀπόλλωνος λατρείαν. Ἰνα δ' ἐπανεέλθω εἰς τὰς βέμβηκας, λέγω ὅτι ἐπὶ μιᾷ μὲν ὁ ἥλιος εἶναι περικυκλωμένος ὑπὸ 40 ἢ 50 ἀστέρων, ἐπὶ ἄλλης δὲ εἶναι ἐν τῷ κέντρῳ 32 ἀστέρων καὶ 3 ἐκ τῶν γνωστῶν σημείων Svastikas ἐπὶ τρίτης δὲ τὸ ἐν ἡμισυ τοῦ κύκλου πληροῦται ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ ὡς πάντοτε εὐρισκομένου, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου ἡμίσεος τοῦ κύκλου βλέπω 18 ἀστέρας καὶ 2 Svastikas καὶ ἕκαστον αὐτῶν μὲ Πράμανθα· ἐκ τῶν ἀστρῶν βλέπω δις τρία ἐπὶ μιᾷ σειρᾷ. Ὁ κ. Burnouf λέγει ὅτι ἐν ταῖς περσικαῖς σφηνοειδέσιν ἐπιγραφαῖς, τοῦτο σημαίνει πάντοτε «βασιλικὴ μεγαλειότης». Ἀφίνω δὲ τοῖς τῶν ἀρχαίων τῆς Ἰνδίας καὶ Περσίας γλωσσῶν ἐπιστήμοσι νὰ κρίνωσιν ἂν τοιαύτη μετάφρασις ἦναι ἐνταῦθα δυνατὴ, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἂν ἡ βασιλικὴ μεγαλειότης ἀναφέρεται ἔσως εἰς τὸν ἥλιον ἢ εἰς τὸν ἐκ τοῦ Svastikas γεννηθέντα Agai. Βλέπω δ' ἐτι καὶ μίαν βέμβηκα παριστάνουσαν τὸν ἥλιον ἐν τῷ κέντρῳ σταυροῦ ἐσχηματισμένου ὑπὸ τεσσάρων σθάστικα· ἐπὶ ἄλλων ὁ ἥλιος κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ σταυροῦ μεμορφωμένου ὑπὸ τεσσάρων δένδρων, ὧν ἕκαστον ἔχει 3 ἢ 4 μεγάλα φύλλα· ἐξάπαντος καὶ οἱ δενδρόσταυροι οὗτοι παριστάνουσι Svastikas, διότι ἐπὶ τινων βεμβήκων εὐρίσκω καὶ πέμπτον δένδρον τὸ ὁποῖον φθάνει μόνον μέχρι τοῦ κέντρου, καὶ σαφέστατα εἶναι ὁ Πράμανθα· τὸ αὐτὸ δένδρον εὐρίσκω καὶ ἐπὶ μιᾷ πηλίνης σφαίρας 3 ἑκατὶ μέτρειν διαμέτρῳ, ἐφ' ἧς ὑπάρχουσι καὶ 5 ἥλιοι, εἰς κύκλος μετ' ἀστρῶν, ἀλλὰ ἄστρα ἄνευ κύκλου καὶ ἐν Svastika μὲ Πράμανθα. Οὐδόλως λοιπὸν διστάζω νὰ εἶπω ὅτι τὸ δένδρον εἶναι τὸ ἅγιον Soma, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς Emile Burnouf, Max Müller, Adelbert Kuhn καὶ Friederich Windischman ἐβλάστανεν ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅπου ἐφυλάττετο ὑπὸ τῶν Gaudharyas, οἵτινες ἀνή-

κουσιν εἰς τὴν παναρχαιοτάτην ἀρειανὴν ἐποχὴν, γενόμενοι ὕστερον οἱ Κένταυροι τῶν Ἑλλήνων. Ἰνδρα ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου, ἐν μορφῇ ἱέρακος, ἤρπασεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ δένδρον τοῦτο (Soma), ἐξ οὗ ἀποστάζει ὁ Amrit, ὁ δίδων τὴν ἀθανασία καὶ γενόμενος ὕστερον ἢ τῶν Ἑλλήνων θεῶν Ἀμβροσία. Εἶναι δὲ ἀποδεδειγμένον ὑπὸ τοῦ Friderich Windischman ὅτι αἱ ἀριαναὶ φυλαὶ εἶχον ἤδη τὴν τοῦ Soma λατρείαν ἐν Βακτρία πρὸ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει τὸ ἅγιον τοῦτο δένδρον εἶναι αὐτὸ τοῦτο, τὸ ὁποῖον πολλάκις βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἀσσυρίων ἀνγλύφων.

Καθὼκόν μου νομίζω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἄνευ τῶν περιποιήσεων ἃς μοι ἔκαμε κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα ὁ σεβαστὸς φίλος μου κύριος E. Burnouf, ὁ τῆς Σανσκριτικῆς γλώσσης ἐπιστήμιον, δὲν ἤθελον ἐπιτύχει νὰ ἐξηγήσῃ τὰ τρωϊκὰ ταῦτα θρησκευτικὰ σύμβολα. Συσταίνω δὲ εἰς τοὺς φιλομαθεῖς τὸ τοῦ Emile Burnouf νέον σπουδαῖον σύγγραμμα «La Science des Religions» (Paris 1872 chez Maison-Neuve et Cie 15, quai Voltaire).

Προσθετέον ὅτι εὔρον καὶ δύο βέμβηκας μετὰ σημείων ἢ γραμμάτων διὰ τὴν διερμηνεύσιν τῶν ὁποίων ὁμολογῶ ἑμαυτὸν ἀνίκανον· σχεδιάζω δὲ αὐτὰς ἐνταῦθα, εὐχόμενος ὅπως τις τῶν συν-

δέλφων μου, εὐτυχέστερος ἐμοῦ, δυνηθῇ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ ἐπ' αὐτῶν σημεία ἢ γράμματα. Ἀρχομένου αὐρίου τοῦ Ἑλληνικοῦ Πάσχα, τὸ ὁποῖον οἱ ἐργάται μου ἐορτάζουσιν ἐπὶ 5 ἡμέρας, δὲν θέλω δυνηθῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἀνασκαφὰς μου πρὸ τῆς 19]1 Μαΐου.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΧΑΙΕΜΑΝ

διδάκτωρ φιλοσοφίας.